

Einde van het religieuze boek?

(uit: Toekomst van het religieuze boek. Hilversum 1965: 33-35)

Vele ernstig levende en denkende mensen van vandaag, en onder hen ook gelovigen, geven er blijk van, dat zij al het religieuze gepraat en geschrijf moe zijn. Ze zullen regelmatig de knop van de radio omdraaien om niet overspoeld te worden door religieus-geladen woorden, op een toon en een manier voorgedragen, waaraan ze vreemd geworden zijn. Het zijn voor hen woorden, woorden, woorden ... En waarover? God mag het weten! Ze komen in boekwinkels en bladeren door religieuze boeken, die in grote hoeveelheden uitgesteld zijn. Ze lezen de titels: Christus, kerk, God, zonde en vergeving, sacramenten, heil. Ze herkennen grote namen: Teilhard de Chardin, Guardini, Rahner, Schillebeeckx, Congar, Küng. Ze kunnen het niet laten om van dit beste iets te kopen. Thuis gekomen zullen ze het misschien op een rustige avond lezen. Ze herkennen de woorden, zelfs de diepzinnigheid ervan. Toch leggen ze het boek teleurgesteld naast zich neer. Tevergeefs hadden ze gehoopt opnieuw contact te vinden! Ze plaatsen het nieuwe boek in hun boekenkast naast een groot aantal andere, waar het etiket 'voorbije jaren' opgeplakt zou kunnen worden: boeken over de Schrift, de nieuwe moraal, de oecumene, het geestelijk leven, het concilie.

Ze gaan naar de film en worden geboeid door Antonioni, Fellini en op sommige dagen door Bergman. Ze kijken naar toneelstukken van Beckett, Ionesco, Brecht, Albee en Pirandello. En als ze echt willen lezen, dan grijpen ze naar vertrouwde boeken: Camus, Blaman, Böll, Simone de Beauvoir, Baldwin en zovele anderen. Soms begrijpen ze niet alles van deze verhalen en boeken, maar de sfeer van leven en denken is hun vertrouwd. Er is een gemeenschappelijke wereld, waarin ze leven, soms nog een ogenblik doortrokken van een zeker heimwee naar de ongecompliceerde geborgenheid van hun verleden, maar meestal is zelfs dit verdwenen. Er is een religieus vacuüm ontstaan. Ze blijken vreemdelingen te zijn geworden in het eigen religieuze Jeruzalem. Ze voelen geen agressie meer tegen hun religieus verleden, maar ze herkennen zichzelf en hun wereld er eenvoudig niet meer in, tot hun eigen verbazing. Hoe tegenstrijdig het ook moge klinken: kerk en religie, waar ze belangstelling voor hebben, laten hen min of meer koud. Ze zijn zelfs niet meer gevoelig, als religieuze mensen hen aanspreken over dood en lijden, onvervuldheid van het bestaan, heimwee naar God. Deze mensen hanteren immers een taal, die ze welhaast vergeten zijn, ook al gebruiken ze er af en toe nog losse woorden van. Voor hen heeft het 'religieuze' een andere zin gekregen, misschien in de ogen van vele gelovigen een onzinnige zin. Wat zij van de religieuze lectuur zullen vragen, voor vandaag en misschien nog een beetje voor morgen (overmorgen ligt al te ver af) is, dat ze anders-religieus is, meer een gewoon meelevend 'commentaar op het leven', vluchtige aantekeningen langs de levensweg van de mensen genoteerd; zonder ingewikkelde formuleringen, gewoon beschrijvend. Ze hebben behoefte aan een literatuur, waarin een vraag van de mens weer echt een vraag mag zijn, zonder een behulpzaam antwoord-systeem er omheen, zonder een kerkelijk woordenboek om de

antwoorden voor alle eeuwen af te lezen. Ze menen, dat er geen antwoord kan zijn, voordat de mens zelf aan het antwoord toe is. Daarom verwachten zij een wachtende, beschrijvende lectuur, die doordrongen is van de eerbied voor de mens en zijn beslissingen. Een lectuur, die vrij is van de neiging om hen dadelijk, waar dan ook, een anoniem of impliciet christendom op te dringen, want in hun ogen is hiermee de oplossing op de menselijke vragen alweer gegeven, ook al gebeurt dit verhuld. Ze hebben een afkeer van de kerkelijke tactiek om grenssituaties (dood, lijden, ziekte, enz.) op te roepen en hiermee beslissingen te forceren, zodat de kerk uiteindelijk toch triomfantelijk zou kunnen zeggen: 'Er is, God zij dank, een antwoord!'

Het wachten en zoeken van de mens, zelfs van de gelovige mens, is niet zo gauw ten einde, ook al wil hij van dit wachten en zoeken geen laatste rustplaats maken. Vele mensen wensen met rust gelaten te worden door 'antwoord-instanties', minstens voor dit ogenblik. Ze willen zichzelf en hun wereld eerst weer ontdekken in al hun menselijkheid. Daarom verlangen ze een lectuur van het zwijgen, die zwijgt wanneer er geen woord méér gezegd mag worden dan nodig is voor de situatie, waarin de mens nu leeft. Alle litteratuur, die dit niet doet, mag voor hen op de religieuze brandstapel.